

Hrvatska - Iseljeništvo - Svijet

INTERVJUI Anči Fabijanović / 05 Listopad 2020

Prof. dr. sc. Stipe Botica, predsjednik Matice hrvatske: Vrijeme je za ženu na čelu Matice hrvatske!

Nije teško, a i prava je čast, razgovarati s čovjekom koji iza sebe ima tako respektabilnu karijeru profesora na sveučilištima i u Hrvatskoj i vani, a prof. dr. Stipe Botica, aktualni predsjednik Matice hrvatske bio je i asistent i profesor i dekan na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, te voditelj Zagrebačke slavističke škole. Dobio je mnoge nagrade i napisao je jako puno knjiga. Naš sugovornik neizmjereno mnogo zna o našem usmenom narodnom blagu, a to znanje prenosi i na mlade. Ujedno kao predsjednik Matice hrvatske ima sjajnih ideja kako unaprijediti njezin rad i održati njezinu državotvornost: i tu će raditi na pomlađivanju na svim razinama, poštujući uz to svoje prethodnike. Komunikativan i skroman, a velikoga znanja, držim da će našim čitateljima podariti mnoga saznanja na planu baštine, korijena, sjećanja, ali i promišljanja budućnosti. Teme su korona virus i potres u Zagrebu kao i Hrvatsko proljeće i nakladništvo i ogranci i odjeli Matice te njezino sutra... Preporuka može biti samo: čitajte i uživajte.

- Poštovani gospodine Botica, vi ste relativno novi predsjednik Matice hrvatske, jedne od najznačajnijih kulturno-znanstvenih institucija u Hrvatskoj: kako ste pristupili svom mandatu - koji su Vam prioriteti i način realizacije? Vidjela sam da ste se već u pristupnom govoru, 2018. godine, osvrnuli (uz zahvalu) na svoje prethodnike, naglasili kontinuitet i baštinu. To je osnova, zar ne?

- Jako lijepo ste sročili ovo pitanje, dali ste već jedan dio i odgovora. Ako već hoćemo malo kronologiju upravnih tijela matičinih, u prvom redu i predsjednika onda mogu reći ovako: ja sam 25. po redu predsjednik. Dakle, to je okrugla i jubilarna brojka. Prvi predsjednik bio je grof Janko Drašković - iz 1842. godine, a imamo ove godine i jednu obvezu prema njemu, jer se upravo završava obilježavanje 250 godina od njegovog rođenja. Napraviti ćemo kolokvij o djelu i životu ovog čovjeka koji je zaslužan ne samo za Maticu nego i za druge stvari u Hrvatskoj. Glede kontinuiteta ja bih rekao da je upravo Matičina vrlina to što je kontinuitet sastavnica života ove ustanove. Bilo je takvih važnih trenutaka u životu ovog naroda i Matice hrvatske i mogu reći da su uvijek Hrvati vjerovali svojoj Matici. Osobito u vrijeme, smijem li reći, kad nisu imali svoju državu. I Matica, koja nije politička udruga, ona je morala uzeti to breme da bude i politički predvodnik svoga naroda. Ja sam ponosan na tu Matičinu važnu ulogu u našem narodu i taj kontinuitet je nešto što je gotovo prirodno. I ne mogu zamišljati Maticu bez upravo takvog kontinuiteta.

Korona nije omela našu najvažniju djelatnost - tiskati vrijedne knjige

- Korona je donijela sasvim nove uvjete za kulturu, a posebno održavanje različitih priredbi. Vi ste sigurno neke odgodili, ali evo dvotjednik za kulturu i društvo Vijenac se redovno tiska, a taj je časopis (najbolji na tom području u nas) imao također veliku obljetnicu 150 godina (prekrasno je to obilježavanje bilo), a ekipa koja ga radi je doista i vrijedna i kvalitetna, teme prave... slažete se, zar ne?

- Meni je lako odgovarati kad vi u promišljenom pitanju date dio odgovora. Mi smo ponosni na naš Vijenac, koji ima kontinuitet više od 150 godina. Nije uvijek izlazio, bilo je i diskontinuiteta, prekida. Ali naravno kad smo ga 1993. godine obnovili kao da je on u sebi akumulirao sve one stečevine koje jedan Vijenac u našoj sredini pa i u našoj kulturi treba imati. Inače, Vijenac je jedan od, čujte sad brojku, 144 publikacije, dakle ovoga tipa časopisne literature, godišnjaka, razne prigodnih publikacija. Veliko je bogatstvo, nevjerovatno, bogate periodičke produkcije koju Matica ima, i truditi ćemo se da on bude zbilja predstavnik onoga što hrvatska kultura ima, što može dati i na koji način se uključuje, u, zašto ne, svjetske trendove kulture! I ova pandemija koja nas je zadesila sigurno se odrazila i kod nas. Mi možemo reći ovako: da, Matica hrvatska u prošlosti svojoj najviše se oslanjala na najvažniju svoju funkciju a to je tiskati vrijedne knjige. Glede toga ja bih rekao da je Matica i ove godine apsolutno u trendu, nismo ni u čemu zakasnili! Međutim, kulturne manifestacije koje je Matica imala po ograncima, dakle susreti po nekim ograncima – tu smo na žalost hendikepirani.

Ali možemo reći, i uza svu ovu pandemiju, imamo dobar pregled što rade naši ogranci, imamo tu, u drukčijim uvjetima i s manjim intenzitetom, ali u dobrom dijelu ogranaka kulturno djelovanje i dalje. Imamo sreću da je četiri-pet sredina izrazilo želju i intenzivno rade da se ustroje ogranci. U ovo vrijeme, unatrag nepunih godinu dana dva ogranka su osnovana. Izvrstan ogranak koji je okupio sve ono što ima – Bednja i ovih dana naš inicijativni odbor je učinio sve da se osnuje ogranak u Feričancima. Prema tome potreba je to da preko ustanove ovoga tipa kao što je Matica pokaže, dokaže i vrednuje ono što ta sredina ima.

- Već prije ste na izbornoj skupštini kad ste postali predsjednikom istaknuli potrebu obnove zgrade MH, sada je to, nakon potresa još aktualnije. Ujedno naglasite glavne zadaće MH na održavanju hrvatskoga identiteta, bez kojega ne bismo mogli imati ni sadašnjost ni budućnost. Ovih dana zamolili ste da ljudi/matičari sudjeluju svojim priložima u obnovi zgrade zbog potresa, a već prije bilo je riječi o renoviranju građevine.

- Baš lijepo da ste postavili to pitanje. Naime, kad je osnovana MH 1842. nije imala svoj prostor i ona je pa više od 40 dana seljakala iz jednoga prostora u drugi. I to je sigurno, ja bih rekao, omelo kvalitetu rada koju su zamišljali Matičari. Onda je 1846. godine pokrenuta inicijativa da Matica mora imati svoju zgradu. Nećete vjerovati: za nepunih godinu dana članovi Matice hrvatske sakupili su 110.000 forinta!. Kolika je to vrijednost možemo usporediti ovako: u to vrijeme je, a to je vrijeme Khuen-Hédervárya, prosječna plaća jednoga službenika, a oni su vijek bili, da se razumijemo, na državnim jaslama, ja bih rekao privilegirani dio i ne najbolje plaćen, ali je zajamčena plaća – bila 10 forinti! A članovi Matice sakupiše rečenu sumu i za 14 mjeseci je nikla ova zgrada i koštala je 70.000 forinti. A onda je utrošeno 40.000 forinti za unutrašnje uređenje, namještaj i ostalo. Bili su mudri. Dakle, ljudi koji su to predvodili i rekli su ovako: jedan dio zgrade je za potrebe rada Matice, a drugi dio ide u najam da Matica može imati dio sredstava – da ne ovisi o vlasti ovoj ili onoj. Evo, to je jedna velika sreća. Mi smo mislili u ovom trenutku, kada hvala Bogu nisu temelji ove zgrade narušeni, ali je to staro unutra donekle stradalo (pregrade npr., trstika na krovu itd.), pa smo mi pokrenuli malu akciju da pokažemo da i u naše vrijeme Matica ima dobrotvora. Reći ću i to da ćemo uskoro izdati knjigu o dobrotvorima Matice hrvatske. Ako sada neku jedinicu mjernu uzmemo neka bude dobrotvor svaka osoba koja je dala do 5.000 kuna. Koliko sam mogao iz dokumentacije koju imamo vidjeti takvih je bilo oko sedam stotina tijekom naše prošlosti – dobrotvora. I mi ćemo, ako Bog da, otisnuti knjigu s imenima matičinim dobrotvorima i ono kako se trošio novac iz te dobrotvorne riznice.

Mi smo državotvorna ustanova

- Tradicija se nastavlja i danas, ne samo u Središnjici, nego i u mnogim ograncima.

- Velika vrijednost Matice hrvatske su njeni ogranci, različiti načini okupljanja ljudi u određenim sredinama ljudi su bili ili u naše vrijeme je ovako Matica ima Središnjicu i ogranke. E ja ću sada malo dodati statističke podatke koji će čitateljima to ilustrirati: od 1990. godine, od naše samostalne države, države – ako smijem spomenuti, a zašto ne – u raznoraznim nastupima u ime MH govorim da smo mi državotvorna ustanova. I da mi jako dobro razlikujemo pojam država i vlast. Prema tome jedno silno naše okupljalište je država – država Hrvatska, a vlast, molim lijepo i ovaj i onaj i surađivat ćemo i koliko vlasti bude važno da ima neku vezu s Maticom.

Mi smo nestranačka udruga, još uvijek udruga, hoćemo li imati zakon o MH dvojbeno je. Ima ljudi iz pravnih tijela Matičinih koji kažu da bi dobro bilo, drugi da ne bi i mi smo u tom rasponu između jednoga i drugoga, treba se dogovoriti. Od 1990. godine, kako naši podaci kažu, negdje oko 16 i po tisuća ljudi učlanilo se u Maticu hrvatsku. Sad možemo reći ovako: kažu Matica je uglavnom okrenuta starijim ljudima, ali ne – nije točno. Od tih 16.000 naravno neki su na drugom svijetu, neki su se učlanili, pa bili godinu, dvije aktivni, pa prestali, ali većina surađuje. U prosjeku mi imamo, onako kako zakon o udrugama propisuje, između 3.800 i 5.000 godišnje aktivnih članova. Prošle godine bilo ih je oko 4. 200, ove godine još podatke nemamo, ali negdje se brojka nije ni povećala ni smanjila. U Središnjici, u Zagrebu, nemamo ogranak ali imamo 21 odjel. I smijem li reći prošlu godinu u Zagrebu je bilo 1.016 aktivnih članova MH, prema tome možemo reći skoro jedna trećina. I naši odjeli - neki izvrsno rade, neki su malo zastali u radu, ali jednako tako – ima tako i izvrsnih ogranaka koji se natječu u radu, a ima ih koji životare.

Za tradicijsku kulturu sam zainteresirao mlade, a snažan je i utjecaj Biblije

- Što biste iz Vaše karijere izdvojili - imate akademsku karijeru u Zagrebu na Filozofskom fakultetu, napisali ste niz značajnih knjiga: vaše je djelovanje zasnovano na baštini, na "starim" književnicima koji nas mnogočemu mogu podučiti, bavite se Biblijom, doktorirali ste na djelu Luke Botića, gostujući profesor bili ste i vani - od Ljubljane do Pariza - koliko je sve to obogatilo Vas kao osobu i koliko vam daje snage za današnji posao?

- Hvala vam lijepa na lijepom predstavljanju. Mogu ja sada reći: završio sam franjevačku klasičnu gimnaziju u Sinju. S velikim zadovoljstvom mogu reći da sam tu dobio podlogu za ono što će me kasnije pratiti kad sam na Filozofskom fakultet u Zagrebu upisao u to vrijeme južnoslavenske jezike i književnosti, prevedeno današnji način – uglavnom hrvatski jezik i književnost i latinski jezik i književnost. Naravno da sam klasičnu filologiju svu ovladao i svladao i u počecima mi je draži bio latinski jezik, odnosno bolje sam se snalazio u njemu nego u hrvatskom. Žao mi je što svoje znanje latinskoga nisam i više uporabio. E nakon toga na Filozofskom fakultetu sam došao na katedru Hrvatske usmene književnosti. I uz svog mentora, prof. dr. Josipa Kekeza, ja bih tako rekao, zavolio sam znatno ovu našu usmenu književnost i ja bih rekao još sam malo proširio taj vidokrug u hrvatsku tradicijsku kulturu kao cjelinu.

Ono što sam u svom radu, u hrvatskoj usmenoj književnosti najviše radio, i time se jako ponosim, da sam nekako uspio nagovoriti svoje studente, a vjerovali ili ne bilo ih je svake godine, dakle od 1985. dalje najmanje stotinu godišnje – onda se može zamisliti koje su to brojke. Uspio sam ih nagovoriti da ne samo nauče i cijene usmeno naše blago nego da sami i zapisuju na terenu. I to sam radio, ja bih rekao, s velikim zadovoljstvom. Studenti su vidjeli to zadovoljstvo i za sebe i za mene, dakle kao nastavnika i sad da kažem da smo zapisali na cijelom području Hrvatske preko 100.000 stranica narodnoga blaga. Ono je nevjerovatno bogatstvo, ono je sada pri katedri za

Hrvatsku usmenu književnost. Imao sam sreću da su na Katedru došli troje izvanrednih ljudi - mojih dragih studenata najprije, a nakon toga suradnika, prijatelja i, smijem li to reći – oni to rade bolje od mene! Njihova imena su Evelina Rudan, koja podrijetlom iz Istre, zatim Davor Nikolić (sada su već jedno i drugo sveučilišni profesori), on je podrijetlom iz srednje Bosne, ali je jako vezan i za Hercegovinu, a i za Slavoniju, a i treća Josipa Tomašić, ona je iz Požege. Eto, vidite ja kao Dalmatinac sam lijepo okupio ljude.

Bilo mi je jako važno i da imamo i izvornoga kajkavskoga govornika. Bilo je puno doktoranada, ali više od troje nisam mogao imati i s ovo troje sam iznimno zadovoljan. Oni nastavljaju taj rad tako da ova kartoteka tradicijske naše kulture ide dalje. Malo je to teže danas i u velikoj poznatoj knjižnici Filozofskoga fakulteta nalazi se naša zbirka - dakle preko tisuću stotina stranica! Danas se to polako i digitalizira i tu – nema čega nema.

- Iz doista respektabilne, ogromne količine sačuvanoga i obrađenoga usmenoga tj. narodnoga blaga što biste posebno izdvojili?

- Naravno, najvažnije je što tradicijska kultura nije nestala, dakle verbalna. Onda, još nešto drugo, jako važno: moja opsesija je u toj našoj tradicijskoj kulturi nevjerojatan je snažan utjecaj Biblije i Svetoga pisma koji je, ja bih rekao prodro u sve pore narodnog života i običaja. I onda sam uspoređivao ono to imamo u našoj tradicijskoj kulturi s Biblijom. I to je rad koji ja bih rekao nikad ne staje – za sada ima nekoliko knjiga. „Biblijska i tradicijska kultura“ moja je najdraža knjiga: ona je dobila i Marulićevu Juditu, vrijednu nagradu, i ja sam jako ponosan na nju. Biblija ostavlja traga, još nekoliko tema ima koje me još evo kao znanstvenika muče i ja znam da ću barem neke od njih obraditi. To će mi biti izazov i zadovoljstvo i ponos.

Oснаžiti nacionalni identitet, uz velike obljetnice

- Kakvi su Vaši planovi i kako ide s obnavljanjem članstva - važno je mlade što više uključivati u rad MH i OMH zar ne?

- Važno je o planovima govoriti. Dakle, MH kao respektabilna kulturna ustanova koja čuva, njeguje, brani na svim razinama hrvatski kulturni i nacionalni identitet, zadatak i cilj koji je svevremenski. I ono što bi meni bilo koji sada obnašam dužnost predsjednika MH upravo taj vid njegovanja i unapređenja našeg nacionalnog identiteta što više osnažiti. Dakle, naravno globalizam i modernizam i stečevine koje je naše vrijeme donijelo i naravno moramo se u njih uključiti. Ali postoje one silnice koje su nam, da tako kažem, utkane u naš identitet koje uvijek treba iznova poticati. I ja bih htio i upravna tijela, ako Bog da, pomlađivati. Ovdje u središnjici osoblje je dosta mlado, ali bi upravna tijela trebalo pomlađivati. I još jednu stvar ističem: kao proučavatelj tradicijskog života i kulture, vidio sam i uočio i obradio da su tradicijski kulturu prvenstveno stvarale žene. Na žalost ni jedna još nije bila žena predsjednica MH. Ja mislim da je vrijeme da na čelo MH dođe žena! Uostalom, mnoge žene su predsjednice ogranaka, više ih ima i izvanredno rade. A vrijedno je da žene što više imaju upravljačku funkciju ovdje. Imam sreću da je, gotovo po prvi puta, potpredsjednica MH žena. To je akademkinja Dubravka Oraić Tolić, moja draga kolegica s fakulteta. Dakle, vrijeme je za pomlađivanje i za dati veću šansu ženama.

- Već ste rekli da su ogranci Vaše veliko bogatstvo - po malim mjestima, velikima po kulturnim potrebama MH je lučonoša. Dobra knjiga i nakladništvo općenito su stalna Matičina preokupacija.

- Ima puno toga u nakladništvu što je jako vrijedno. Vidite, svoje priloge u obliku knjiga davao je akademik Stjepan Damjanović, moj prethodnik na ovoj funkciji i moj dragi kolega od kojeg sam

puno naučio i želim učiti i dalje, dao je iz godine u godinu veliki broj naslova. U naše vrijeme se taj broj penje na više od 200 naslova. I kada je nakladništvo u krizi, srećom nakladništvo Matičino nije tako u krizi, a mi nastojimo tiskati ovdje u središnjici, a to ćemo pokušati i u ograncima: dobru, vrijednu i svezremensku knjigu! Naročito smo ponosni na dva naša projekta (samo ću te izdvojiti, a ima ih i više): a to su „Pet stoljeća hrvatske književnosti“ – za taj projekt imamo dobro vodstvo proširit ćemo ga, a voditelja postupno proglasiti (jer na žalost Tonko Maroević više nije s nama). Stalo nam je da se pokažu stoljeća hrvatske književnosti, a ne samo Pet stoljeća. Imamo knjiga daleko više od toga. I drugi projekt: to je „Povijest Hrvata“, zamišljena u sedam knjiga, nadamo se da ćemo ove godine tiskati još jednu knjigu, tako da će naša brojka popeti se na pet. A nastojat ćemo što je moguće prije završiti taj projekt, jer to nije samo kronologija zbivanja nego sveukupnost života na hrvatskome prostoru. Od prapovijesti do sutra.

Sa svim mogućim parametrima koje uključujemo u taj posao. Važno je to što na ovih sedam knjiga sudjeluje oko 140 znanstvenika, prema tome Matica je majka, ona je Matica koja okuplja. Zato je svatko onaj tko voli hrvatsku kulturu i život na ovim našim prostorima dobro došao u Maticu bez obzira na etničku i svaku drugu pripadnost. A brojke od 140 znanstvenika – to je zato jer rijetko se koji autor ne odazove pozivu da sudjeluje. I ako smijem još sada reći jednu akciju koju silno želimo obilježiti dobro, a to je „Pedeseta obljetnica Hrvatskoga proljeća“. Imamo jedan Zbornik koji je okupio puno toga, međutim Hrvatsko proljeće i godina 1970., 71. i što je slijedilo iza toga je tema koja se ne da okupiti jednom knjigom. Bit će 10-ak manifestacija koje će Matica organizirati, za ovo se već pripremamo dvije godine i ja bih rekao da idu planovi kako treba.

Ako Bog da imat ćemo i negdje svršetkom veljače, početkom ožujka jednu svečanu akademiju u zagrebačkome HNK. To bismo započeli operom Nikola Šubić Zrinski. Naravno, pod visokim pokroviteljstvom Vlade RH, a naravno suglasnost su dali i Predsjednik Sabora i Predsjednik države i Predsjednik vlade – akademija će dakle biti na početku obilježavanja obljetnice Hrvatskoga proljeća. A fiksirano je točno još nešto: znanstveni skup o toj temi gdje bi bilo do 30-ak znanstvenika koji bi obradili sve aspekte Hrvatskog proljeća. Imamo u nacrtu i dvije knjige, ali ne bih o njima govorio – jedna je sigurna, a drugu ne znamo hoće li biti moguće ostvariti – dao nam je pokojni prof. Ivo Banac jednu sintezu, on je već duže vremena bio zaokupljen time, ali eto – smrt je bila jača. I vidjet ćemo, provjeriti u kojoj je fazi bio, da se to nekako realizira, ako bude moguće, naravno. I još nešto – preko svojih ogranaka MH će obilježiti i regionalni doprinos Hrvatskome proljeću. Evo to su planovi koje ćemo raditi. Ali, kako rekoh: čovjek snuje, a Bog određuje.